

שמעתא למיקתא

גליון ריא' – פ' יתרו ה'תשע"ה / קהילת "חניכי הישיבות" - רמות ב'

האם מותר להשכיר דירה עם גינה לחשוד על השביעית

א. גדר איסור עבודת קרקע בשמיטה.
ב. אמירה לכרכי לעבוד בשדהו בשביעית.
ג. עבודת קרקע בשדהו בעל כרחו (גינה משותפת).
ד. שביטת קרקע באיסורים דרבנן.
ה. להפקיר גינתו להנצל מאיסור עבודת קרקע בגינתו.
ו. להשכיר דירה עם חצר לחשוד על השביעית.
ז. האם שכירות קניא.
ח. איסור לפנייע בהשכרת קרקע לחשוד על השביעית.
ט. האם איכא משום לפנייע באיסורים דרבנן (שביעית בוח"ז).
י. האם המכשיל חברו באיסור דרבנן עובר על לפנייע דאורייתא.
יא. איך קיייל לענין לפנייע באיסורים דרבנן.
יב. עוד צדדים לרון באיסור לפנייע בנידון יידן.
יג. איסור מסייע לדבר עברה

א. גדר איסור עבודת קרקע בשמיטה

מבואר **במס' ע"ז** (טו): שאדם מצווה על שביטת שדהו בשביעית. ותנן בית שמאי אומרים לא ימכור אדם שדה ניר בשביעית ובית הלל מתירין מפני שיכול להובירה, ע"כ. **ופרש"י** (ד"ה אדם) דאדם מצווה על שביטת שדהו ד"ישנת שבתון יהיה לארץ" כתיב, ע"כ. ומשמע דאיסור עבודת קרקע בשביעית אינו איסור מלאכה, אלא חובה על הגברא **ששדהו תשבות** ולא יעבדו בה בשביעית. דומיא דשביטת בהמתו שבת שמבואר בשי"ס שם עכו"ם עובד בה עובר הגבירא ישראל איסור תורה.

אולם הבנת ה**תוס'** (ע"ז סם ד"ה מה) שאין דין ששדה השייכת לו תשבות, אלא כוונת הגמ' שהאיסור של שביטתה הוא על האדם שלא יעבוד בקרקע. וכ"כ ה**חזו"א** (סי' יז ס"ק כה) אליבה דהתוס'.

ועיי **ברמב"ם** בספר המצות (עשה קנה) שכתב "שצונו לשבות מעבודת הארץ בשנה שביעית והוא אמרו יתברך (פ' כי תשא פל"ד) בחריש ובקציר תשבות". ובדרך זה כתב **ביד החזקה** (שמיטה פ"א ה"א). ומשמע שאין העשה דשביטתה על הקרקע אלא על האדם שלא יעבוד בה. ועיי"כ כתב שצונו "לשבות מהעבודה" ולא כתב ש"תשבות הארץ". וכ"כ ה**חזו"א** (שם) **והאור לציון** (שביעית פ"א אות טז וחוב"ב על הרמב"ם פ"א ה"א ד"ה ודא' עמ' קכד) **בדעת הרמב"ם** (ועיי"ש שיבאר שמהא דכתב הרמב"ם במנין המצוות שלפני הלכות שמיטה "תששבות הארץ ממלאכתה בשביעית" היינו כי כך לשון הפסי' ושבחה הארץ). ועיי מש"כ בזה **במעדני ארץ** (להגרנד"א שביעית ט"ז).

אבל ה**תוס' רי"ד** (ע"ז שם) נקט שהעשה דשביטתה היא על הקרקע, דומיא דשביטת בהמתו בשבת. וכ"כ ה**ריטב"א** (שם). וכן הוא בתוס' ר' **אלחנן** (שם). וכן נקט **במנ"ח** (מצוה קיב, רצח אות ח ושכו ד"ה שלא) [ועיי"ש שכתב דמה"ט אסור לרועע סמוך לשביעית ונקלט בשביעית. וכ"כ במהר"ם שיק (מצוה קיב). ועיי **בתוס' רי"ד** (מו"ק ג: ור"ה ז:)] **ובחזו"א** (סי' יז ס"ק כה). ואכמ"ל.]

ועיי **בחזו"א** בסי' י"ז (ס"ק כה ד"ה ובוה"ז) שמשמע שמצדד להלכה כשיטת התוס' והרמב"ם הנ"ל. אולם כשימנן כ"א (ס"ק יז ד"ה ודין) חשב להחמיר כשיטת התוס' רי"ד ודעימיה. [ודעת **האור לציון** (שם) לפסוק כסברת הרמב"ם הנ"ל. ועיי עוד לקמן אות ח'] שכן דעת המבטי"ח והמהרי"ט. ועיי עוד במהר"ם (ח"ב סי' כו ד"ה מה שהקשה) **ובמעדני ארץ** (סי' יג אות ח).

ב. אמירה לכרכי לעבוד בשדהו בשביעית

ונפ"מ בזה לענין אמירה לכרכי לעבוד בשדהו. דאם נימא דנצטווינו על שביטת הקרקע, אף כשכרכי עובד בה נמצא הישראל עובר באיסור תורה (ובוה"ז עכ"פ איסור דרבנן). וכן דעת **המהרש"ל** (חכמת שלמה ב"ח ז). דאמירה לגוי בשביעית אסורה מה"ית.

אולם לדעת הסוברים שאין משום שביטת קרקע, בעבודת הקרקע עיי' נכרי ליכא איסור תורה. וכ"כ **בחזו"א** (סי' יז ס"ק כה ד"ה ובוה"ז) אליבא דשיטה זו. ועיי"ש (סי' כא ס"ק יז ד"ה ודין) שחשב לאסור עבודת קרקע עיי' נכרי משום שביטת שדהו. נולענין השקפה ממוחשבת מטו בשמיה דהגר"ש זצ"ל שמותר להשקות עיי' שעון וכדי המוכר מערב שביעית. ודעת הגר"ק **שליט"א** (חוט שני פ"א אות י' עמ' קד) להחמיר בזה.

ג. עבודת קרקע בשדהו בעל כרחו (גינה משותפת)

וכמו כן איכא נפ"מ מח"י הראשונים הנ"ל, כשעובדים בחצרו בעל כרחו, לדעת התוס' רי"ד עובר בכה"ג איסור באונס, משא"כ לדעת החולקים.

וכן מצינו **בשו"ע** (סי' רסו ט"ב) לענין שביטת בהמתו, דמי שהיה בדרך וקידש עליו היום והיו עמו מעות אם אין עמו עכו"ם מניחו על חמורו וכי', וכתב **הפמ"ג** (א"א ס"ק 1) דאם יש לו בהמת חבירו אפשר דיניח עליה דאין משום לפנייע דחבירו אינו יודע כלל ואגוס הוא. מבואר דאיכא משום שביטת בהמתו אף בעל כחור (אלא דליכא משום לפנייע' כי הבעלים אנוסים הם). ואי"כ ה"ה בני"ד אם שותפו יעבוד בקרקע המשותפת אפי' שלא בהסכמתו נמצא עובר איסור. [אלא דלכאוי סותר דברי עצמו, שכת' **בפמ"ג** (סי' שסג ס"ק א) שהאונס את חבירו לעבור איסור עובר משום לפנייע. ועיי' צ"ל דשאני התם שמכשילו בקום ועשה משא"כ הכא שעובר בשוא"ית, וטעם החילוק הוא שהי' חכאונס את חבירו להנצל בעבירה גורם "מעשה עבירה", משא"כ לבני שביטת בהמתו שסוף סוף חבירו לא עשה מעשה עבירה].

ד. שביטת קרקע באיסורים דרבנן

אלא דלפי הסוברים דנצטווינו על שביטת הקרקע, אפשר דכל זה באיסורים דאוי, אבל בדרבנן אפשר דלית לן בה. שהרי משמע **במס' שבת** (קנה): שאין איסור שביטת בהמתו על מלאכה דרבנן. וכן נקט **הפמ"ג** (סי' רמו מ"ז ס"ק 1). [ועיי **בתוספת שבת** (סי' שה), **במחצה"ש** (שם ס"ק 1) ו**בביאור הלכה** (שם ד"ה ופוקק) לענין מחומר]. ולפי"ז אף בשביטת הארץ יש לומר כן, דאינו עובר כשהשכנים עושים בעל כרחו מלאכות דרבנן. ועיי בגליון ר"ו מה הם המלאכות האסורות מה"ית והאסורות מדרבנן.

ה. להפקיר גינתו להנצל מאיסור עבודת קרקע בגינה משותפת

מעתה כשעובדים בגינתו בעל כרחו, י"ל שעל מנת להנצל מהאיסור עלו להפקיר חלקו, כמבואר **בשו"ע** (א"ח סי' רמו ט"ג) לענין שביטת בהמתו שאם השאילה או השכירה לאינו יהודי, והתנה עמו להחזירה לו קודם השבת ועיכבה בשבת, יפקירנה. וכן פסק ה**גריש"א זצ"ל** (דרך אמונה פ"א ס"ק ט) והוסף שאם הדירה רשומה על שם האשה גם היא צריכה להפקיר חלקה בגינה.

[ועיי **בשו"ע** (שם) שמהני להפקיר בינו לבין עצמו. אולם ה**מ"ב** (ס"ק טו) כתב שטוב ליהרר לכתחלה להפקיר לפני ג' ועיי"פ יזרה להפקיר בפני אחד ואפי' בפני אחד מאנשי ביתו מהני. ודעת ה**גריש"א זצ"ל** הובא **בספר משפטי ארץ** (פ"ט אהנה 3) שבני"ד ראוי להפקיר לפני ג' דוקא, עיי"ש טעמו. ועיי עוד **במ"ב** (שם ס"ק יח) לענין שביטת בהמתו דהפקר זה הוא רק לאותה שבת. ולפי דבריו בני"ד הוא הפקר רק לשנת השבע בלבד. ושוי"מ שכן דעת ה**גר"ק שליט"א** (שם עמ' ט).]

אולם בגוונא שעושים רק באיסורים דרבנן (כגון השקיהה שלא במקום הפסד), באופן זה נראה דלמעשה אינו מחויב להפקיר שדהו, אלא מבואר לעיל באות ז' דיש מקום לומר דליכא משום שביטת קרקע באיסורים דרבנן. וכן נקט ה**השאלות דוד** (ס"ק ח') לשביעית. הביאו המח"ש סי' נג אות טו) **והמנח"ש** (סי' מ ד"ה ומ"מ). וכן דעת ה**גריש"א זצ"ל** (משפטי ארץ פ"ט הגה 6). וה**גר"ק שליט"א**

(שם וחס שני שביעית פ"א ה"א עמ' סט). וכן פסק ה**גר"צ ובר שליט"א** (שיעורי שביעית שיעור א אות ד). [ודעת **האור לציון** (שם) שבכל גוונא אי"צ להפקיר כי העיקר כדעת הסוברים דאין משום שביטת קרקע בשביעית, עיי'כ. ולענין להשתתף בהוצאות הטיפול בגינה המשותפת, אם ידוע לו שיעבדו בה באיסור עליו להימנע מלשלם משום מסייע לדבר עבירה. ואם אי התשלום יגרום העמדתו למשפט הוראת ה**גריש"א זצ"ל** (משפטי ארץ שביעית פ"ט אות ד) שמותר לשלם.

ודעת ה**גרשז"א זצ"ל** (שם הגה 8) שהי"ה במקום שאי התשלום ייצור מריבה ומח' שמותר מפני דרכי שלום (א.ה. עיל במי"ב בסי' שמי"ז ס"ק יז)].

ו. להשכיר דירה עם גינה לחשוד על השביעית

והנה הרוצה להשכיר דירה שיש בה גינה הכולמה למי שחשוד על השביעית, יש לדון בו בתרתי: [א'] משום שביטת הקרקע. [ב'] האם איכא משום "לפני עורר" (דנמצא מכשיל את החשוד באיסור). ונדון בסי"ד אחד אחד.

ז. האם שכירות קניא

בענין החשבש הראשון (שביטת קרקע), הדבר תלוי האם שכירות קניא או לא קניא, כמבואר **בשי"ס ע"ז** (טו):. דאם נימא דשכירות קניא אין המשכיר עובר איסור עבודת קרקע בשביעית כיוון אין הקרקע נחשבת שלו לענין זה, אבל אם נימא דשכירות לא קניא אם החשוד יעבוד בחצרו נמצא עובר איסור.

ובאמת משמע ממשקנת ה**גמ' בעי"ז** (שם) דשכירות לא קניא. ולפי"ז יש לאסור בני"ד. [ועיי **בהגהות מרדכי** (עירוביו סוף פ"א) שכת' דאסור לרכוב בשבת על גבי בהמה המושכרת לישראל, דשכירות ליומה ממכר היא ונקנית לו להתחייב בשביטתה. ואי"ת והא מסקינן בעי"ז (שם) דשכירות לא קניא, י"ל דאזלינן הכא לחומרא, עיי"כ. ועיי עוד **בריב"ש** (סי' שנה) שנקט עי"פ השי"ס בעי"ז הנ"ל דשכירות לא קניא, ואעי"ג דלגבי אונאה אמרינן בב"מ (נו): דשכירות מכירה ליומיה הוא. מ"מ, גוף הבית של משכיר הוא, ואין לשוכר בו אלא אכילת פירות בזמן השכירות, עיי"כ. וכדבריו מבואר **בתוס'** (ב"מ נו). ועיי עוד **בתרוה"י** (סי' שיה), **ביש"ש** (ב"ק פ"ה סי' לג) ו**נש"ך** (חז"ק רס"י ש"ג סי' שלד ס"ק ב).]

אלא דבאמת אכתי יש לדון בזה. דהרי מצינו **בעי"ז** (כ: - ב: א.) דאסור להשכיר בית לעכו"ם לצורך דוורים אף בחיול משום שמכניס בו העכו"ם עבדו זרה ונמצא עובר (מדרבנן) על "לא תביא תועבה אל בתך". והובא איסור זה **בשו"ע** (סי' קנא ט"ט - ט"ז).

המפקיר מטלטלין האם צריך לעשות זאת בפני שלשה

איחא בנדרים [מה]. אמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יהוהזקן. כל המפקיר בפני שלשה הוא הפקר, בפני שנים לא הוא הפקר. וריב"ל אמר דבר תורה אפי' באחד הוא הפקר, ומה טעם אמרו בלשון כ"ד פלוגתיהו אדר' יוחנן וריב"ל, מעדיין.

וכתב הר"ן - ולענין הלכה כהכ"כ בלפוגתיהו אדר' יוחנן וריב"ל, נקטינן כריב"ל דאמר ד"ת אפי' באחד הוא הפקר, ומה טעם אמרו בשלשה כדי שיהא אחד זוכה ושנים מעדיים. הלכך מדברי סופרים אינו הפקר עד שיפקיר בפני שלשה. וכ"כ הרמב"ם בפ"ב מהלכות נדרים (הלכה ט"ז). והרא"ש [ש"פ שם] כתב - וקו"ל בכל מקום הילכתא כריב"ל לגביה דר' יוחנן, הלכך הוא הפקר מן התורה אפי' באחד. והה"ג אפי' בינו לבין עצמו. הלכך בשבת יכול להפקיר כליו שלא יעבור על שביטת כליו, וכן בהמתו אם השאילה לעכו"ם ולא החזירה לו קודם השבת, אפי' בינו לבין עצמו.

ובפסקיו [סי' י"א] כתב - וקו"מ'ל בכל דוכתא הלכה כריב"ל לגבי ר' יוחנן, הלכך הוא הפקר מהתורה אפי' באחד, וה"ה אפי' בינו לבין עצמו וכי', כך פ"י רבינו שמשון ז"ל בפ"ק דשבת. ותימה לי מנא ליה לרבינו שמשון דבינו לבין עצמו הוא הפקר, וטבריא גדולה הוא לחלק בין הפקר לפני אחד ובין הפקר בינו לבין עצמו, דנהי דלא בעי ר' יהושע כדי שיהא אחד זוכה ושנין מעדיין, מ"מ בעי הפקר שיוכל לצאת מרשותו, דומיא דשביעית שיצא מרשותו ומופקר לכל, דבינו לבין עצמו ולעולם לא יצא מרשותו כיון שאינו הפקר ידוע לשום אדם, אבל הפקר במטלטלי בפני אחד יכול אותו להפקירו בפניו לזכות בו ויהא נאמן לומר הפקרתי ויכתי' בו במינו דנתת לי במתנה, וטוב הוא שפיקריה בפני אשתו או בפני א' מבני ביתו. ואפשר דטעמא דרבי' שמשון דאינו מחלק בין בפני אחד ובין בינו לבין עצמו, משום דיעקר הפקר משביעית לפי', כדריש בירושלמי דשביעית [פ"ה ה"א] תשמטנה מה ת"ל ונטשתה יש לך נטישה שהיא כזו מה זו לעניים כו' אף זו וכי', ואיי"ו בהפקר קרקע דומיא דשביעית, ולענין פטור מעשר איי"ו בהפקר וזה לא שייך אלא בקרקע, הלכך אמר ר' יוחנן דצריך שלשה כדי שיהא א' זוכה ושנים מעדיין, דבענין אחר לא יוכל הקרקע לצאת מתחת ד"ר אם יפקיר בהפקר, וריב"ל דלא בעי שלשה א"כ לדידיה הוא הפקר אע"פ שאין הקרקע יכול לצאת מתחת ידו, וא"כ אפי' בינו לבין עצמו, ובאחד דקאמר לאו דוקא, ואנב דקאמר ר' יוחנן בשנים לא הוה הפקר אמר איהו אפי' באחד, ולעולם הוא הדין בינו בין עצמו.

ומשמע מדבריו בפסקים, דהא דבעי בפני ג' היינו דוקא בקרקעות, אבל במטלטלי סגי בהפקר בינו לבן חבירו (וטוב הוא שפיקרינה בפני אשתו או בפני אחד מבני ביתו). ולדעת הרבינו שמשון י"ל דסגי במטלטלין שיפקירש בינו לבין עצמו. (ודלא כפשטות דברי הרא"ש בפרושו דאף בכלים ובהמתה בעינן ג' מדרבנן).

אולם בתוס' בשבת [יח: ד"ה דמפקרא להו אפקורין גבי הפקר כלים, וכן בב"מ ג': ד"ה דמפקר משאוי של עצים, ובפסחים ד: ד"ה מדאורייתא] גבי הפקר חמץ, הקשו מהא דאמרין בנדרים דהפקר בפני שלשה. ומבואר דס"ל דההיא דינא איחא אף במטלטלין.

וכן הריטב"א בשבת [יח: ד"ה דמפקר להון] ובכ"מ ג': [ד"ה אפקרא] והרשב"א בשבת [יח: ד"ה גיגית נר וקדירה], הקשו נמי מהא דנדרים דבעינן שיפקיר בפני שלשה.

ואכן מצינו במאירי (ב"מ ל: ד"ה מעשה) דדבר זה הינו פלוגתא בראשונים, וז"ל שם - ויש מקשין עוד והלא אין הפקר בפתות מג', תרצו בתוס' ברביעי של נדרים [מה]. ד"ה רי בן לוי] שלא נאמר שלשה אלא בקרקע. ויש שפרשוה וכי'.

וכ"כ בנדרים [מד: ד"ה כל המפקיר] - ופרשו התוס' [ד"ה ר"ן] דדוקא בהפקר קרקע, וכמו שנראה מסוגיא זו דארקע מהדר', אבל הפקר מטלטלין אפי' ביחיד.

ולשיטתנו אף בינו לבין עצמו. ועל דרך שאמרו [שבת יח: ג] בנר גיגית וקדירה דמפקר להו, שסתם הדברים אין מוזקיקין אותו להביא עדים מן השוק. וכבר סמכו על זה להשאיל בהמה לגוי בשבת במקום שא"ל לו להשיב פניו על סמך הפקר.

(ועיינן בדברי התוס' בנדרים [מה]. יראה דנהי דברישא חילוק בין קרקע למטלטלין, מהמשך דבריהם נראה דיעקר החי' בין מעשר לשאר דברים. וכמ"ש הנמוקי' בב"מ [טז:]: הפקר התוס' היכי מהני האי הפקר, והא אמרינן בנדרים חמץ כגון ול של משנתנו ארומה ארינא דאורייתא ודמי' בהד. וכן בההיא דב"מ פרק אלו מציאות. וההיא דפ"ק דשבת דאמרינן אליבא דבי"ש דאית להו שביטת כלים נר וגיגית מפקר להו בין המשמשת ואפי' ביניה לבין דיליה. וכן ההוא דפ"ק דפסחים דאמרינן הבודק צריך שיבטל, והבימה הוא מדין הפקר וכי'. דבשעת הדחק לא

^[1] [המשך בעמוד הבא]

ועי' **בתוס'** (שם כ.א. ד"ה אף) שהקשו מש"ס הנ"ל על מנהג העולם להקל להשכיר להם אף לצורך דירה. וכתבו ליישב דכיון דהא דאסרין להשכיר לגוי היינו מדרבנן, לא אסרו חכמים אלא בית דירה משום שרגילים להכניס בו ע"ז בקבע תמיד, והאידינא שאין הגוים רגילים להכניס ע"ז לבתיהן שרי. **והרא"ש** (שם פ"א ס"ו ב) כתב טעם אחר להקל דנהי דלדין שכירות לא קניא, כיון שיד אומות תקיפה ובדיניהם שכירות ליומיה מככר ורק אם נפל ביתו של משכיר אינו יכול להוציאו, הוי כמכר, ע"כ.

ועי' **ברמ"א** (י"ד שם ס"ו י) שהביא תירוץ התוס'. **והש"ך** (ד"ק פ"ו) נקט לעיקר תירוץ הרא"ש הנ"ל שהאידינא שכירות הוי כמכר. ולאור דבריו י"ל לכאורה דהא בשכירות בבינו משום שביניהם דאיטק כמכר. **בחזו"א** (י"ד ס"ו סה ט"ז ס"ק ט ד) שתמה על הש"ך דצ"ע דגם בשכירות כל שקבע זמן אינו יכול להוציאו וכמ"ש הרא"ש (ב"מ פ"ח ס"ו כה הובא בשו"ע ד"י ש"ב). ומ"מ שכירות לא קניא, וגם הא דאמרין שאם נפל ביתו של משכיר א"צ להודיעו אינו משום רפיון דשכירות אלא דסתמא הוי על תנאים אלו. [ועי' מש"כ בדעת הש"ך בשע"י ז"ו (קבא דניחוחא קושיא פה עמ' 358)]. ועי' עוד **ביולקט יוסף** (שווארץ ס"ו ר"ו עמ' 210)].

אלא דמצינו בפוסקים שסמכו על הש"ך, עי' **בפמ"ג** (ס"ו רמז א"א ס"ק ח) שכתב דבאיסורין דרבנן סמכין לקולא דשכירות קניא, אבל לא באיסורין מן התורה, ע"כ. והביאו להלכה **המהרש"ם** (ח"ג ס"ו ד"ו). ולפ"ז אפשר ד"הה לענין שביעית בה"ז שהיא מדרבנן (אבל לענין שביעית בהמתו בשבת דהוי דאי' לא סמכין), וצ"ע. ועי' **בפניאר הגר"א** (על הרמ"א י"ד ש"ס).

ועכ"פ דעת החזו"א המחמיר בזה דס"ל דשכירות לא קניא, אף בכ"הי' ואיכא משום שביעית קרקע בשביעית, וא"כ לכאורה אסור להשכיר גינתו לחשוד על השביעית. וכ"כ **במעדני ארץ** (לגרש"א זצ"ל ס"י יג אות יד). אלא שאם יפקיר גינתו רשאי להשכיר הבית ואין עליו חשש איסור (ועי' לעיל אות ה' אידן מפקיר). וכן הוא **במעדני ארץ** (שם) [אלא דעיי"ש ד"ה רק) שיצא להסתפק אם חייב לעשות כן, דבאמת לענין בהמתו הנמצאת ביד גוי שאם יפקירה יציל מאיסור חייב להפקיר, אבל ב"י"ד שאם יפקירה גם הישראל השני יעבור איסור י"ל דכיון שהישראל העובד בה נמי מוזהר שלא לעבוד בה נמצא דמיד כשהשכיר אינו חייב כלל לדאוג על שביעיתה, ועי"כ נמצא דרק השוכר עובר ולא המשכיר].

ח. איסור לפני"ע בהשכרת קרקע לחשוד על השביעית

אלא דאף כשמפקיר גינתו, יש לדון לענין החשש השני, והיינו "לאו דלפני עור" בהשכרת הקרקע לחשוד על השביעית. והנה **בש"ס ע"ז** (טו) שינוי בית שמאי אומרים לא ימכור אדם שדה ניר בשביעית ובית הלל מתירין מפני שיכול להוברה. ומבואר מדברי בית הלל דלא חיישינן משום לפני"ע כל היכא דאפשר לתלות שיעשה בבית.

אלא דכל זה בשדה ניר אבל בשדה האילן שינוי **בתוספתא** (פ"ט) דאסור למכור לחשוד על השביעית, אא"כ פוסק עמו ע"מ שאין לו בה אילן. וכן פסק **הרמב"ם** (פ"ח ה"ד) דשדה בלא אילן מוכר לו שהרי אפשר שיוברה. ומוכח שאם יש בו אילן אסור. ולפ"ז ה"ה בני"ד. [ואע"פ שיש ישראלים אחרים שזמזמו להשכיר לו דירה אחרת, ויש שוכרים דבכ"ה כלל דף עברא דנהרא אוהא, ולכ"א המחמיר בזה דס"ל דשכירות לא קניא, אף בכ"הי' ומכא חמיר טפי, דדוקא דירה לו הוא רוצה ואין אחר יכול להשכירה לו, ועי"כ י"ל דהוי כדתי עברא דנהרא לכ"הי']. ושו"מ שכן פסק **הגר"מ שליט"א** (חוט שני פ"ח ס"ק ט) לענין מכירת דירה שיש בה גינה בשביעית לחשוד על השביעית, וכן כל כיו"ב. [ולענין להשכיר שדה לעכו"ם לפני שנת השבע, עי' **במב"ט** (ח"ב ס"ו טו) ו**במהרי"ט** (ח"ב י"ד ס"ו ב) שהתירו בזה. ועי' **בפאת השלחן** (ס"ו ב' ג' אות א') שכתב דהמב"ט ס"ל דאין איסור שביעית קרקעי. ועי' **במש"ב דבר** (ח"ב ס"ו טו ס"ד וספתא)].

ט. האם איכא משום לפני"ע באיסורים דרבנן (שביעית בזה"ז)

אלא דאכתי יש לדון ע"ה שהרי שביעית בזה"ז אינה מה"ת אלא מדרבנן, כמ"ש **החזו"א** (ס"ג א' ס"ק ח) [ועי' בזה בגליון ר"ן], וא"כ אפשר דליכא לפני עור בכ"הי'.

ובאמת שינוי **בע"ז** (כ"ב) רשב"א אומר לא ישכיר אדם שדהו לכותי מפני שנקראת על שמו וכותי זה עושה בו מלאכה בחול המועד, מאי איריא מפני שנקראת על שמו תיפוק ליה משום לפני"ע, חדא ועוד קאמר. ועי' **בתוס'** (ד"ה תי"פ"ל) שכת' שמכאן ראייה לר"ת דס"ל דשייד לפני"ע אף באיסור דרבנן דהא מלאכת חוה"מ אינה אסורה אלא מדרבנן. וכ"כ **התוס' הרא"ש** (שם).

אבל **הרמב"ן** (ע"ז שם ד"ה ודמקשה), וסוף פסקי חוה"מ ד"ה ע"ד) הוכיח משם לאידך גיסא, דע"כ איסור מלאכת חוה"מ מדאורי', דאי מדרבנן הו"א מי איכא משום לא תתן מכשול, ע"כ. וכ"כ **הריטב"א** (מו"ק ב' ד"ה ואיכא), וכן מוכח **משו"ת הרשב"א** (ח"א ס"ו תר"ד). **בתוס'** בחגיגה (י"ח. ס"ד חוש"מ) כתבו שד"ן מלאכה בחוה"מ הוא מדרבנן אלא דאיכא אסמכתא בקרא, וכיון דסמך פשטא דקרא הוי צדוקין מודים בו וע"כ שייך לפני"ע. ועי' **ברי"ש** (ש"ו) שביאר דס"ל להתוס' דליכא לפני"ע באיסור דרבנן, אבל כיון דאיכא אסמכתא יש משום לפני"ע. וכדבריהם כתב **הרא"ש** (מו"ק פ"א ס"ו א'). [ועי' בבית יצחק (ס"ה) ו**במנח"א** (ח"ג ס"ו ע"א אות ה)].

י. האם לפני"ע חבירו באיסור דרבנן עובר על לפני"ע דהוי (לדעת המחמירים לעיל)

והנה מבואר לעיל דיש סוברים דאיכא משום לפני"ע אף במכשיל חברו באיסור דרבנן, ודעת הר"ן דעובר בלפני"ע מדרבנן. אולם עי' **במנ"ח** (מצוה רלב אות ד שכך אות ג) שכתב דלא גרע מכשיל חברו באיסור דרבנן ממשאיו עצה שאינה הוגנת לו במילי דעלמא דעובר על לאו מה"ת, ונשאר בצ"ע. וכהמנ"ח כתבו **הכת"ס** (י"ד ס"ו פ"א ד"ה ועוד ז"ל), **המהר"ם שיק** (מצוה רלב אות ו) ועוד. וכ"כ **הגר"ח שליט"א** (מ"ס כותים אות ד) בדעת תוס' (ע"ז כ"ב. ד"ה תיפוק). ועי' **באחיעזר** (ח"ג ס"ו סה אות ג א"ק ט וס"י פ"א אות ז) ו**בא"ח** (י"ד ח"א ס"ו ג ד"ה וגם פשוט). [ועי' עוד **בתורת חסד** (ח"א ס"ו ה אות א) שהביא נמי סברא הנ"ל, וכת' עוד דכ"ש לפי דעת הרמב"ם (רי"ש הל"כ חתומים) דס"ל דהעובר על איסור דרבנן עובר בלאו דלא תסור דחכי הוי. מיהו לפמ"ש הח"מ"ם שם שחכמים התנו מתחלה ומחלו על כך לגבי העובר להטאתו שלא יעבור על לאו, י"ל דה"ל לענין שלא יעבור בלפני"ע].

יא. איך קי"ל (לענין לפני"ע באיסורים דרבנן)

ולענין הלכה עי' **ברמ"א** (ס"ו קט"ג ס"ב), ועי' **שו"ע** (ס"ו קט"ג ס"ב א-ב) שאסור להאכיל מי שלא נטל ידיו משום לפני"ע. ומבואר דאע"פ שנט"י חיובה מדרבנן מ"מ איכא משום לפני"ע. אלא דיש לדחות דשאני נט"י יש לה אסמכתא, ועי"כ י"ל דחמירא טפי, כמבואר **בפמ"ג** בפתיחה כוללת (ח"א אות כ), ועיי"ש ח"ג סוף אות ל), וכמ"ש לעיל (אות י) בשם הרש"ש אליבא דהתוס'. אלא דשו"מ **בפמ"ג** ס"ו קט"ג א' (ס"ד א' א"א) שכתב: שהוכרח משם דאיכא לפני"ע באיסורים דרבנן. ועיי"ש (ס"ו קט"ג ח"ז ס"ק ג) שכתב שהוא מדרבנן. [אלא **המהר"ם אסאי** (א"ח ס"ו ד"ה אגונם) כתב שדעת **הפמ"ג** (י"ד ס"ו סב ש"ד ס"ק ט) שבדרבנן ליכא לפני"ע. וצ"ע עליו מהפמ"ג הנ"ל]. וכן מבואר **בשו"ת פני יהושע** (חזו"מ ס"ו ט) ע"פ **תשובת הרשב"א** (ושם מיייר לענין נט"י. אולם עי' לעיל שהבאנו מהרשב"א שמבואר דאין איסור לפני"ע בכ"הי'. ולפ"ז דברי הרשב"א סותרים, מיהו אם נימא כהרש"ש דהיך דאיכא אסמכתא שאני לא קשה מיד). וכן נקט **המהרי"א** (א"ח ס"ו קט"ג ד"ה בהקדמתו) ע"פ הרמ"א הנ"ל. וכן פסקו **המהר"ש"ם** (דעת תורה י"ד ס"ו א' ס"ק ב' ד"ה אב"ל) ו**הכה"ח** (ס"ו סק"ג אות ז'). וכ"כ **החזו"א** (י"ד ס"ו סב ס"ק כה) וביאר שאינו אלא מדרבנן. ומ"מ **בקובץ תשובות** (ח"א ס"ו ב) צירף בשעת הדחק דעת הראשונים דליכא משום לפני"ע באיסורים דרבנן. ועי' עוד **בפניאר שמה** (ע"ז ב"ו נ"ו ד"ה א"ד). ולפ"ז גם בשביעית בזה"ז יש לחוש לאיסור לפני"ע.

יב. עוד צדדים לדון באיסור לפני"ע בנידון דידן

אלא דלעולם י"ל דנ"י' אינו דומה להא דמכירת שדה אילן לחשוד על השביעית דחיי' משום לפני"ע. דבשדה אילן ודאי יש לחוש שיעבדנה להוציא פירות משא"כ בגינת נוי שהרבה פעמים אין מטפלין בהן כלל ויש לתלות בה לקולא כמו בשדה ניר (ומ"מ הכל לפי הענין). וכמו כן הרי מצינו פוסקים אליבא דהרמב"ם בעבודת קרקע בגינת נוי שבביתו ליכא איסור (עי' בזה בגליון ר"ן), ואע"פ שאין לא מקילין בזה כלל, מ"מ יש לצרף דליכא משום לפני"ע בני"ד. (עי' בגליון קצ"ו לענין לפני"ע במקום דאיכא מח' הוסיקים). בפרט שיש חבל הראשונים דס"ל דליכא לפני"ע באיסורים דרבנן (וכבר צירף דעתם הקובץ תשובות כמבואר באות י"ה). ולענין שביעית קרקע הרי עיקר החשש הוא בעבודת דרבנן (עי' בגליון ר"ו מה הנה מלאכות אלו), וכבר מבואר לעיל אות ה' ששלענין איסור דרבנן מקילין כדעת הראשונים דאין משום שביעית קרקע, ואין הבעלים עוברים על איסור.

יג. איסור מסייע לדבר עבירה

ובבונה דליכא משום לפני"ע, אין לחוש משום איסור מסייע ידי עוברי עבירה. ועיי' **באג"מ** (י"ד ח"א ס"ו ע"ב ד"ה וגם מסתבר) שכתב דלא אסרו משום מסייע ידי עוברי עבירה אלא בנותן לו דבר שיעשה בו רק מעשה העבירה, אבל בדבר שהעיקר הוא למעשה היתר כגון בני"ד דשכירת הבית הוא לצורך דירותים אלא שיעשה שם גם מעשה עבירה, אין לאסור, דא"כ היה לן לאסור למכור כל כלי לעוברי עבירה, כגון קדרות לבשל משום דיבשל בהו גם בשבת, ע"כ. ולפ"ז ה"ה בני"ד. [ועי' עוד בגליון קט"ז עוד צדדים דבכ"הי' ליכא משום מסייע, ואכמ"ל].

מסקנה דדינא-

העולה לדינא שבמקום שאין לו שוכר אחר מותר להשכיר דירה שיש בה גינה לחשוד על השביעית, אלא שעליו להפקיר גינתו. ולכתחלה יתנה השוכר שלא יעשה בה מלאכות שאינן מותרות בשנת השמיטה (שלא יהיה חשש לפני"ע בשכירות, ומ"מ אף אם מתנה כן, יש להפקיר משום שיש לחשוש שמא לא יקיים תנאו).

בעו רבנן הפקר בפני ג' ואוקמוה אדאור'. ובשו"ע (י"ד ס"ו רכ"א ס"ט) הביא ההיא דינא. וכתב שם הש"ך (ס"ק ג') - ואע"ג דמדברי סופרים אינו הפקר עד שיפקיר בפני ג' כמ"ש בחו"מ ס"ו רע"ג ס"ו, הכא כיון שאין לו מה יאכל העמידו על דין תורה וכו'. ועוד י"ל כמ"ש התוס' בסוף פרק אין בין המודר דדוקא במקרקעי אבל במטלטלי א"צ שלשה.

וז"ל הרמב"ם (פ"ב מגדרי הט"ז) - המפקיר את הקרקע כל הקודם והחזיקו בה זכה. דין תורה א"צ הפקר בפני אחד הרי זה הפקר ונפטר מן המעשרות כמו שיתבאר במקומו. אבל מדברי סופרים אינו הפקר עד שיפקיר בפני שלשה כדי שיהיה אחד זוכה אם רצה והשנים מעידים.

וכתב המנח"א (פ"ב מגדרי הט"ז) - המפקיר ס"ו א' דמדבריו נראה דהא דבעי שלשה אינו אלא בקרקע, אבל במטלטלין גי באחד כד"ן תורה. והאי עממא משום דמטלטלי כל שהפקיר בפני אחד הרי זה גמר ומפקיר, שהרי אותו שהפקירו בפניו יכול לזכות בהם ונאמן לומר הפקרת אותם וכו' בהם אני מן ההפקר במיני דאי בעי אמר במתנה נתת אותם לי. משא"כ בקרקע דאינו נאמן לטעון הכי. וכן נראה מדברי הרא"ש פ"ד דנדרים. אי"ל דמדברי התוס' ז"ל פ"ק דשבת דף י"ה ע"ב ד"ה דמפקרא להו אפקורי וכו' נראה דאף במטלטלין בעינן ג'.

אולם יש להעיר דנהי דמדברי הרא"ש בפרק אין מודר משמע הכי, אולם הרא"ש גופא בשבת (פ"ק ס"ו ל"ג) גבי הפקר גינתו נר וקדירה כתב - ואע"ג דהפקר דוקא בפני ג', היינו מדרבנן כדי שיתפרסם הדבר, אבל מדאורייתא אפי' בינו לבין עצמו הפקר. ויש שמקילין להשכיר להשאל בהמתן לנכרי ומפקדיין אותן, ולא שפיר עבדי, דהני דוקא דלא גי' ליה בלאו הכי וכו'. ע"ש. וכן משמעות דברי הרא"ש בפירושו לנדרים.

ואף בתוס' רא"ש בשבת (נ"ח:) גבי הפקר גיגית, ובכ"מ (ל' :) גבי הפקר משאוי של עצים, הקשה דהפקר בעי ג'. אע"ג דאיירי במטלטלין.

ואכן הטור (חו"מ ס"ו רע"ג) בהל' הפקר איירי בין בהפקר מטלטלי ובין בהפקר מקרקעי, וסתם וכתב משמיה דהרמב"ם - דבר תורה אפי' הפקר בפני אחד הוי הפקר אבל חכמים אמרו שלא יאזכר בפחות מג'. וא"א הרא"ש כתב שאם הפקירו אפי' בינו לבין עצמו הוי הפקר (ולא חילק הטור בין הפקר קרקע להפקר מטלטלין).

וביאר הכ"י (שם) דמ"ש הרא"ש דמדאורייתא אפי' בינו לבין עצמו הוי הפקר, אע"ג דמדברי סופרים לא הוי הפקר עד שיפקירו בפני ג'. י"ל דנ"מ לענין אם השאל בהמתו לעכו"ם ולא החזירה לו קודם השבת, שיפקירה בינו לבין עצמו ודין, וכן מבואר בדברי התוס' והרא"ש שם (בס"פ אין מודר).

ואף השו"ע (שם ס"ז) העתיק דברי הרמב"ם בסתמא, ולא חילק בין קרקעות למטלטלין.

ועי' ברבי"ש (נ"י ל"ח) שכתב - ומיהו אם השכירה או השאלה לכותי והתנה עמו להחזירה קודם השבת, והכותי מעכבה בשבת, טוב להפקירה בינו לבין עצמו קודם השבת כדי שיציל מאיסור דאורייתא, דהא דאסיקנא בגדלים סוף פרק אין בין מודר דהפקר בעינן בפני שלשה, והכא בפני שלשה לא אפשר, שהרי אותם שהפקירו בפניהם יזכר בהם אפי' יצאו, או ככותי אם ישמע שהפקירו, דהא לפוסטמי מילתא בעינן שלשה, והיינו מדרבנן, אבל מדאורייתא אפי' בינו לבין עצמו מהני, הלכך בוא נפקי מאיסור דאורייתא. עכ"ל.

והב"י (א"ח ס"ו רמ"ן) הביא דבריו, והעתיקם לדינא בשו"ע (שם ס"ג) - ואם השאלו או השכירו בהמתו לא"י והתנה עמו להחזירה לו קודם השבת ועיכבה בשבת, יפקירה בינו לבין עצמו קודם השבת, או יאמר בהמתני קנויה לא"י, כדי שיציל מאיסור דאורייתא. עכ"ל.

ומבואר דאף במטלטלין בעינן מדרבנן שיפקיר בפני ג'. וע"ע בקצות החושן ס"ו רע"ג ס"ק ג'.

[נכתב ע"י הרב ש. פ. שליט"א]

פניני מוסר

עניני שבת קדש - תפילת שחרית (ו)

מעלת אמירת 'אל ארון' - "אל ארון. אחי ורעי, גדול מעלת השבח הגדול הזה הובא בוזהר הקדוש... ומזה יכל האדם להתבונן בשכלו ערך גדול מעלת השבח הזה, ולהחזיר בלבו חמדתו במחשבתו גדול ולחזון בהו חשב על פנים פירוש המלות. וישם בלבו לחבון ולהשכיל גדול השבח של יוצרנו ובוראנו ית"ש ויתעלה, כי רב מאד מעלת האדם האמר ועשה תיקונים גדולים בעולמות העליונים הקדושים באמירת השבח הזה, כמבואר בהר הקדוש פרשת ויקהל וזה לשונו..."

"כבשבת הזה עולה למעלה ששים מרכבות עליונות [שבגן עדן] מזדמנים ולוקחים השבח מן עם הקדוש ומעלים אותה להתעטר בה בכמה מרכבות עליונות שהמזמנים וכל העדיקים שבגן עדן סולם תעטרם בשבח הזה, וכל אלו המרכבות וכל אלו נשמות העדיקים סולם שלום בשבח הזה עד סוד כסא הכבוד..."

ואך לא יתהלך לבב איש בקרם אל שמחה רבה ועצמה מאד באמירת השבח והגדול הזה, כדי לתת בזה חזק רוח גדול ליוצרו ובוראו ית"ש ויתעלה... וישמח שמחה עצמה ע"י מאד באקולותו יתבדח שמו יתעלה זכרו לעד". (יסוד ושורש העבודה ה, ח)

נעדך ע"י מחבר סדרת עבודת המועדים